

KÜTÜPHANENİN TOPLUMSAL KONUMU VE İŞLEVLERİ

Doç. Dr. İrfan ÇAKIN (*)

ÖZ

Kütüphaneyi diğer toplumsal kurumlardan ayıran en önemli özellik, O'nun toplumun gereksinim duyduğu bilgileri karşılamaya yönelik hizmetler veren bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu düşünce doğrultusunda çalışmanın amacı, kütüphane kurumunun yapısal özellikleri ile işlevlerinin neler olduğunu belirlemeye çalışmaktır.

ABSTRACT

The major characteristic differentiating library from the other social institutions is its very nature that responds to society's needs for information. Following this assumption this study tries to investigate into the nature and social functions of library institutions.

Çeşitli yollarla elde edilen bilgilerin iletmeye başlanması, insanoğlunun kültürel gelişim sürecinde gerçekleştirdiği önemli bir atılımdır. Yazı yazmayı öğrenmeden binlerce yıl önce konuşmayı öğrenen insanlar, O günlerde duygu, düşünce ve inançlarını belleklerinde saklamakta ve bunları sözlü olarak aktarmaktaydılar. Söylenenlerde unutmalara, eklemelere ve hatta değiştirmelere yol açan böyle bir iletişimin sağlıklı olmadığı açıktır. Düşüncelerini yazı ile belirlemeyi bundan 7000 yıl kadar önce öğrenen insanoğlu, O zamandan beri kendinden öncekilerin öğrendiklerine kendi öğrendiklerini de katarak bunları kendinden sonrakilere iletmeyi gerçekleştirmiş ve doğayı kontrol etme çabalarında büyük çapta başarılı olmuştur.

Önceleri ağaç kabukları, kaya parçaları, kil tabletler, bez parçaları, papirüs ve parşömen tomarları üzerine işlenen yazı, daha sonraları kâğıda yapılan baskıya ve günümüzde ses kayıtları ve miknatis şeritlerine

(*) Hacettepe Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü Öğretim Üyesi.

değin bir gelişim göstermiştir. Bilginin iletimi için kullanılan araçların yansıttıkları biçimsel farklılıklar, söz konusu kaynakların kullanım için bulunduruldukları kütüphane kurumu yapısal ve işlevsel açıdan etkilemiştir.

Kütüphanecilik Bilimi teorisyenlerinden Jesse H. Shera, Chicago Üniversitesi profesörlerinden Platt'ın hava, su, yiyecek ve barınak olarak tanımlanan insanoğlunun geleneksel gereksinimlerine bir beşincisini eklediğini ve bunun da bilgi olduğunu belirtir. (1) Gerçekte de insan beyнинin doğuştan çok sınırlı bir kısmının gelişmiş olduğu, geri kalan büyük bir kısmının daha sonra yaşamboyu kazanılan deneyimler sonucu elde edilen bilgi girdileri ile geliştiği hatırlanacak olursa, bilginin insanlar için dolayısıyla toplum için taşıdığı önem anlaşılır. Bilginin bireysel ve toplumsal gelişim için önemi bu denli iken, her türlü bilgi kaynağının toplandığı, düzenlendiği ve bunlardan yararlanılması için hizmetlerin verildiği kütüphaneye kurumunun toplumsal gelişmedeki potansiyeli daha da belirginleşir.

Kütüphane kurumunun toplumsallaşması, insanların göçebe yaşamından yerleşik yaşama geçmesini izleyen dönemlerde okur-yazar nüfusun artması sonucu olmuştur. Diğer bir deyişle, kütüphane kurumunun evrimi ile oku-yazar nüfusun artması arasında organik bir ilişki sözkonusudur. Bu ilişki, yerleşik toplumlarda okuma-yazma becerisi olan insanların artmasına bağımlı olarak kütüphanelerin yaygınlaşarak toplumsallaştığını ifade eder. Toplumsallaşma süreci içinde kütüphane, toplumsal yaşamın gerekli kıldığı bir iletişim aracı olarak karşımıza çıkar. Sandman-Rubin-Sachsman'ın iletişim konusunda yaptıkları ortak bir çalışmada iletişim aracı, iletişimin yapıldığı kanal olarak tanımlanmaktadır. (2) Kanal söylenen bir söz, yazılan bir kelime olabileceği gibi bilgi içeren bir kitap, gazete veya bunları barındıran kütüphane de olabilir.

Kütüphane Nedir : Dilimizde yaygın bir şekilde kullanılmakta olan «kütüphane» terimi, biri Arap dilinde kitaplar anlamına gelen «kütüb», diğeri İran dilinde ev anlamına gelen «hane» kelimelerinden oluşan bir sözcüktür. Kütüphane teriminin Türkçe olmayan kelimeleri içerdiği, dolayısıyla Türkçeleştirilmesi gerektiği düşüncesi bu konuda «kitaplık» teriminin kullanılmasına yolaçmışsa da yaygınlaşamamıştır (özellikle mesleki literatürde). Nedenler arasında kitaplık teriminin ileri sürüldüğü gibi Türkçe olmaması (sadece «lık» eki Türkçe) ve en önemlisi de söz konusu terimin kitapları koymaya yarayan raf, dolap veya ev kütüphanesi izlenimini yaratmış olmasıdır. (3)

Kütüphane teriminin etimolojik incelenmesi sonucu ortaya çıkan «kitapların bulundurulduğu yer» anlamı, kütüphane teriminin yabancı dillerdeki karşılığı için de geçerlidir. Örneğin Batı dillerindeki «library» ve «bibliothek» terimleri yine aynı şekilde kitapların bulundurulduğu veya saklan-

diği yer anlamına gelmektedir. Bunlardan «Bibliothek» teriminin aslı Grekçedir. Bu terim iki sözcükten oluşur. Birincisi papirüs bitkisinin özü anlamına gelen «biblos», «bybios» veya daha sonraları papirüs rulosu anlamına kullanılan «biblion» sözcüğüdür. İkinci sözcük olan «thek» daha sonraları «theka» ise herhangi bir şeyi saklamaya veya korumaya yarayan dolap, sandık, raf veya yer anlamına gelmektedir. Romalılar aslı Grekçe olan «bibliothek» terimini Lâtince kurallara uydurarak «bibliotheca» şeklinde değiştirmişlerdir. (4) Romalılar ayrıca ağaç kabuğu anlamına gelen «liber» kökünden türemiş «libraria» terimini de kullanmışlardır. Latince'de «librarium» kitapların muhafaza edildiği yeri ifade etmek için kullanılan bir kelimedir. (5)

Günümüzde kütüphane yukarıda açıklanan etimolojik yaklaşımın yansıttığı gibi halâ kitapları saklamayı ve korumayı amaç edinen bir bina, bir yer veya bir kuruluş mudur? Eğer öyleyse, eski kitapları toplayan bir sahafın bu iş için kullandığı yeri veya bir yayıncının yayınladığı kitapları istiflediği bir depoyu kütüphane olarak tanımlamak gerekmez mi? Bu soruların yanıtlarının olumsuz olduğunu öncelikle belirtmek gerekir. Çünkü kütüphane, çağımızın geçmişe oranla oldukça farklı olan koşullarında toplumun bilgiye olan gereksinmesini karşılamaya yönelik her türlü bilgi kaynağını bünyesinde toplayan, önceden belirlenmiş bir takım teknik ve yöntemlerle düzenleyen ve onlardan maksimum düzeyde yararın sağlanabilmesi için hizmetler veren toplumsal bir kurumdur. Bu kurumu diğerlerinden ayıran en önemli özellik ise, O'nun bilginin iletilmesini ve kullanılmasını hedef alan hizmetler verecek bir yapıya sahip olmasıdır. Böyle bir yapı içinde bilgi taşıyıcı olarak genelde tanımladığımız bilgi kaynakları ile kütüphane kullanıcılarının verimli bir ilişki içinde bulunmaları kaçınılmaz bir gerekliliktir.

Toplum, Kültür ve Kütüphane : Toplumsal yapının oluşturduğu ve biçimlendirdiği kütüphane kurumunun toplumsal konumunu belirleyebilmek için «toplum» kavramı ile ne denilmek istendiğini açıklamak gerekir. Toplum, toplumbilimcileri tarafından «...Yaşamlarını sürdürmek, birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan, aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir ekini olan insan kümesi...» (6) olarak tanımlanır. Insanlardan oluşan bu kümenin ortak amaç ve gereksinimlerinin karşılanması için sağlam temellere dayalı bir işbölümün ve dayanışmanın geliştirilmesi ve bunun gereği olarak kuralların, yasaların, kurumların ve örgütlerin oluşturulması ve korunması, ortak yaşamın sürdürülmesinde bir zorunluluktur. Kendilerine özgü güçleri ve özellikleri olan toplumların yönlendirilmesi, büyük ölçüde, bünyelerinde oluşturulmuş oldukça önemli baskı unsurları olarak tanımlanan kurumlar aracılığı ile olur. Toplumsal kurumun ne olduğu konusunda toplumbilimcileri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. H. E. Barnes'a göre toplumsal kurum, «... toplumda insanların gereksi-

nimlerini karşılamak için gerçekleştirdikleri faaliyetleri organize eden, yöneten toplumsal yapı ve mekanizmalardır...» (7) Bu tanım çerçevesinde eğitim, hukuk, din, ekonomi, siyaset gibi sistemleşmiş toplumsal değerler birer toplumsal kurum olduğu kadar okul, fabrika, cami, hastane v.b. örgütlerde birer toplumsal kurumdurlar. Bazı toplumbilimcileri örneğin Ogburn ve Nimkoff, toplumsal kurumları somut örgütler olarak kabul ederler. Bunlara göre toplumsal kurum toplumsal örgüt tiplerinden biridir. (8) Bir toplumda çok çeşitli toplumsal örgütler bulunur; fabrika, okul, aile, hapsedane, siyasal parti gibi. Tüm bu örgütler «...kişilerle görevlerin birleştirilmesi ile oluşur...» (9) Her toplumsal örgütün toplumda özel bir görevi vardır. Örneğin fabrika bir takım mallar üretir, okul çocukların eğitimleri ile uğraşır gibi. Tüm toplumsal örgütler başka başka işler yapmakla birlikte toplumsal yaşam içinde bir bütünü, yani toplumu oluştururlar. Dolayısıyla toplum, içinde çeşitli türde örgütleri barındıran bir sistem olarak karşımıza çıkar. Bu sistem içinde kütüphane, gerek Barnes'in ve gerekse Ogburn ve Nimkoff'un toplumsal kurum tanımları özelliklerini yansıtmaktadır. Bilgi kaynakları ile insanlar arasında verimli bir ilişkinin oluşturulması yolunda hizmetler vererek toplumsal kültürün aktarılmasında önemli bir sorumluluk yüklenmiş olan kütüphane kurumu, toplum içindeki diğer kurumlardan etkilendiği gibi onları da etkiler.

Uygarlığın başlangıcından bu yana parçası olduğu toplumsal yapının gereksinimleri ve beklentileri doğrultusunda gelişmiş ve hizmetler vermiş olan kütüphane kurumunun toplumsal gelişmeye katkısını, yukarıda da belirtildiği gibi O'nun kültürü aktarmasındaki rolünde aramak gerekir. Gün-lük konuşmalarda sık sık kullanılmakta olan «kültür» terimi birbirinden farklı bir çok anlamlarda kullanılmaktadır. Ancak genelde kültürü insanların toplumsal ve tarihsel gelişimi içinde yarattıkları her türlü maddi ve manevi ürünlerin bütünü olarak tanımlayabiliriz. (10) Tanımda yer alan maddi ürünler, bir toplumun doğaya egemenliğini sağlamak için yarattığı her araç ve gereçleri içermektedir. Manevi ürünler ise bir toplumdaki insanların karşılıklı ilişkiler kurmasından oluşan değerler, inançlar, bilgiler, davranış kuralları, gelenekler, görenekler v.b. dir. Toplum tarafından oluşturulan kültür ürünleri sözlü veya yazılı dille daha sonraki kuşaklara iletilir. Kütüphanelerin bu iletimde etkinliği, insanlığın kültür ürünlerine ilişkin kayıtlı bilgilerin ilerideki kullanımları için kontrol altında bulundurmamasından kaynaklanır. Diğer bir deyişle kültürün evrimi ile direkt olarak ilgilidir. Eğer bugün kendimizden önceki kuşakların yazılı ve basılı olan bilgilerine ulaşıyor, değerlendiriyor ve bunlara yenilerini de katarak toplumsal aşamalarda bulunabiliyorsak, bunu büyük ölçüde bilgilerin birikim ve iletim merkezleri olan kütüphanelere borçluyuz.

Kütüphane Kurumunun Toplumsal İşlevleri : Diğer toplumsal kurumlar gibi parçası bulunduğu toplumun çeşitli özellikleri çerçevesinde şekillenen ve gelişen kütüphanelerin toplumsal işlevlerini dört genel grup içinde toplamak mümkündür. Bunlar; bilgi kaynaklarını muhafaza etme, eğitim, araştırma ve boş zamanları değerlendirme işlevleridir.

1. Bilgi Kaynaklarını Muhafaza Etme İşlevi, Kütüphanelerin geleneksel işlevidir. Uygarlığın ilk dönemlerinde oluşturulan kütüphaneler, bilgi kaynaklarının muhafazasına büyük ölçüde önem vermişlerdir. Çünkü söz konusu zamanların koşullarında bilgi kaynakları büyük zahmetlere katlanılarak hazırlanmakta ve dolayısıyla az bulunur bir özellik taşımaktaydılar. Örneğin Mezopotamya uygarlıklarında kütüphaneden sorumlu tutulan görevlinin «Yazılı Tabletlerin Koruyucusu» ünvanına sahip olması, bilgi kaynaklarının korunmasına ne denli önem verildiğini yansıtmaları bakımından dikkate değer. Aynı durum Ortaçağ manastır ve katedral kütüphaneleri için de geçerlidir. Kütüphane görevlilerinin yükümlülükleri bazı durumlarda yönetmeliklerle belirlenmiş ve bunların arasında bilgi kaynaklarının korunmasına oldukça ağırlık verilmiştir. (11) Bilgi kaynaklarının muhafazası, kütüphanelerin günümüz koşullarında da önemsemek zorunda oldukları bir yükümlülüktür. Ancak, bilgi kaynaklarının muhafazası uygarlığın hiç bir döneminde kütüphanelerin nihai amacı olmamıştır. Aksi halde kütüphanelerin müzelerden farklı bir tarafı olmayacak ve bu durum hiç kuşkusuz kütüphane kurumunun oluşumunu hazırlayan nedenlere ters düşecektir. Çünkü bilgi kaynaklarının muhafazasını gerektiren neden, bu kaynakların kullanımını ileride mümkün kılmaktır. Diğer bir deyişle, geçmiş kuşakların fikir ürünlerini bizlere ve bizden sonrakilere iletmek için muhafaza etme, kullanımlarını amaçladığı ölçüde anlam kazanmaktadır.

2. Eğitim İşlevi, Kütüphanelerin eğitim işlevi ile ne ifade edildiğini açıklayabilmek için eğitimin ne olduğunu tanımlamak gerekir. Çoğu eğitimciye göre eğitim, kişiyi etkileme işlemidir. (12) Yani kişinin bilgi, davranış ve becerilerinde istenilen değişmeyi çağın koşullarına göre uygun olarak meydana getirmektir. Eğitimin kişiyi her yönü ile geliştirmek istediği ve yaşam boyu devam ettiği düşünüldüğünde kütüphanelerin gerek kişisel ve gerekse toplumsal etkilemedeki katkısı daha da açıklık kazanır. İnsanların bilgilerini arttırarak kendini yetiştirmesi etkin eğitimi, etkin eğitimin düzenli okumayı, okumanın da bilgi kaynaklarını gerektirmesi en basit düzeyde kütüphanelerin eğitim açısından toplumsal katkısını belirler. Günümüzde eğitime hakim olan temel görüşler; kişilerin ilgilerinden hareket ederek onları aktif hale getirmek, öğreticiden çok rehber olmak, duygusal reaksiyonları eğitmek ve okulu yaşamın bir parçası haline getirmektir. (13) Bu görüşlerin her birinin ayrı ayrı değerlendirmesi yapıldığında, özellikle, örgün öğ-

retim kurumlarında çağdaş düzeyde eğitim için kütüphane kurma ve geliştirilmenin gerekliliği daha da belirginleşir.

Kütüphane kurumunun eğitimsel etkinliğini sadece örgün öğretim kurumlarına ilişkin olarak tanımlamak yeterli değildir. Türk Millî Eğitiminin genel gelişim doğrultusu, I. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, «...öğrencileri ülkenin hızla değişmekte olan sosyo-ekonomik koşullarına uyum sağlayabilecek şekilde yetiştirmek...» (14) şeklinde saptanmıştır. Bu durum kişilerin örgün öğrenimlerini tamamladıktan sonrada kendi başarılarına bilgilerini arttırmayı öngörmektedir. Böyle bir ortamda, yediden yetmişe hiç bir fark gözetmeksizin herkese hizmet götürmeyi kendine ilke edinmiş halk kütüphanelerinin zengin dermeleri ile örgün öğrenimlerini tamamlamış kişilere verebileceği dinamik hizmetlerin katkıları sözkonusudur. Gerçekte kütüphanelerin eğitimsel etkinliği sadece örgün öğretime ilişkin olarak değil, yaygın öğretimi de kapsadığı ölçüde anlam kazanmaktadır.

3. Araştırma İşlevi, Araştırma eylemi, insanoğlunun bilmek, öğrenmek ve doğaya hakim olmak isteklerinin bir uzantısı olarak gerçekleştirilir. Sağlıklı bir araştırma için en önemli koşul, araştırma yapılan konuda O güne değin elde edilmiş tüm bilgilere ulaşılmış olumasıdır. Bu durumda bilgi kaynaklarının toplandığı, düzenlendiği ve onlardan maksimum yararın sağlanabilmesi için hizmetlerin verildiği kütüphane kurumunu ne araştırma eyleminin dışında tutmak ve ne de onsuz başarılı bir araştırma gerçekleştirmek mümkündür. Kütüphane kurumunun araştırma işlevini, sadece onun araştırma için gerekli bilgi kaynaklarını bünyesinde bulundurması şeklinde algılamak hatalı olur. Çağımızın önemli özelliği olan bilimsel ve teknik çalışmalarındaki hız, insanlığı «yayın patlaması» olarak tanımlanan ve araştırmacıyı araştırma yaptığı konuda nelerin yayınlanmış olduğunu izleyemeyecek bir olguyla karşı karşıya getirmiştir. Kaynaklar, en son istatistiklere göre günümüzde bilimsel ve teknik konularda düzenli olarak yayınlanmakta olan 100.000 civarında süreli yayından sözederler. Bu konuda bir otorite de süreli yayınların her elli yılda bir on misli bir artış kaydettiğini ileri sürmektedir. Buna göre, dünyada yayınlanmakta olan süreli yayınların sayısı 1750 yılında 10 iken, bu sayı 1800 de 100, 1850 de 1000, 1900 de 10.000'i bulmuştur. (15) «World List of Scientific Periodicals»a dayalı yapılmış bir hesaplama, 2000 yılında dünyada 400.000 civarında bilimsel ve teknik süreli yayından söz etmektedir. (16)

Kendi çalışma alanımız bile süreli yayın artış problemi ile karşı karşıyadır. Kütüphanecilik konusunda belli başlı abstract yayınlardan biri olan «Library and Information Science Abstract», 400'e yakın süreli yayını kapsamaktadır.

Araştırmacıların «yayın patlaması» olgusu ile içinde buldukları ortamı, Türk kütüphanecilik literatürüne de geçmiş klasik bir örnek ile tamamlıya-

çak olursak, «...30 dil bilen bir kimyacı kendi konusundaki yayınları izlemek amacıyla Ocak ayının birinci günü okumaya başlasa, saatte dört makale hesabı ile haftada 40 saat okursa, aynı yalın Aralık ayının son günü bu kimyacının kimya dalındaki literatürün sadece 1/10'ni okumuş olabileceği hesaplanmış. Şimdi, ne yapsın bu kimyacı? Ne kendi alanındaki yayınların tamamını izleyebildi ve ne de esas görevi olan bilimsel araştırma ve teknoloji uygulama görevini gerçekleştirebildi. Bu arada da gereksiz bir çok şey okumuş oldu...» (17)

Günümüzde araştırmacının boş yere yitirdiği zaman, kütüphanecilerin araştırmalarda aktif görev almasıyla minimuma indirgenmiştir. Özetçe, indeksleme, güncel duyuru, literatür taraması gibi bibliyografik hizmetler özellikle araştırma kütüphaneleri tarafından yoğun olarak verilmekte ve kaynakların kullanılmasında araştırmacılara yardımcı olunmaktadır.

4. Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi, Kullanıcıların boş zamanlarını değerlendirme, kütüphanelerin genelde gerçekleştirmekle yükümlü oldukları işlevlerden bir diğeridir. Kütüphane kullanıcılarının eğlenme veya boş zamanlarını değerlendirme konusundaki beklentilerinin farklı olmasının yanısıra kütüphanelerin bina, bütçe, personel ve dermelerinin farklı düzeylerde olmasından ötürü kütüphanelerin bu yolda verebilecekleri hizmetler ayrılıklar gösterir. Kütüphanelerin boş zamanları değerlendirme konusundaki girişimlerinin başında, kuşkusuz, istenilen nitelikte bilgi kaynaklarını buldurması gelir. Zevk ya da eğlence için okuma sadece popüler türde literatür ile sınırlandırılmaz. Birisi için zevkli olan bir diğeri için için sıkıcı bulunabilir. Dolayısıyla kütüphane kullanıcılarının yakinen tanınması kütüphaneci için gerekliliktir. Kütüphanelerin rahat okuma için çekici bir ortam sağlaması yanısıra plâk, fotoğraf, resim sergileri hazırlaması, kullanıcıların ilgi duyacakları konularda konferanslar düzenlemesi bu yolda verilebilecek hizmetlerden bazılarıdır. Ayrıca amatör topluluklar tarafından oyunların sahnelenmesine önayak olunması, çocuklara yönelik masal saatlerinin düzenlenmesi de sayılabilir.

Toplumsal Koşullar ve Kütüphane : Kütüphane hizmetlerine gereksinim duyan insan topluluklarının grup olarak yansıtıkları ayrıcalıklar, uygarlık süreci içinde kütüphane kurumunun çeşitlenmesine yolaçmıştır. İncelemeye konu olacak kütüphanenin türü ne olursa olsun, söz konusu kütüphanenin oluşumundaki temel neden, bu kütüphane türünün hizmetlerine gereksinim duyulmasıdır. Gereksinimin kapsamı ve niteliği, hizmet götürülecek insan topluluklarının içinde buldukları farklı koşullar çerçevesinde değişiklik göstermekteyse de genelde kütüphane kurumunun toplumsal işlevleri olarak tanımlanan «bilgi kaynaklarını muhafaza etme», «eğitim», «araştırma» ve «boş zamanları değerlendirme» durumlarından en az birinin boşluğu-

nun sözkonusu olduğu ortamda kütüphane kurma ve geliştirme için yeterli nedenler var demektir.

Kütüphanelerin oluşturulmasında **gereksinim** önkoşul olmakla beraber yeterli değildir. Ayrıca kütüphane hizmetlerinin gerçekleştirilmesine olanak sağlayacak destek'in söz konusu hizmetlere gereksinim duyan grup veya grubun sorumluluğunu elinde bulunduran kurum tarafından sağlanması gerekir. Sağlanacak desteğin boyutlarını maddi ve manevi olmak üzere iki ayrı düzeyde tanımlamak mümkündür. Bunlardan maddi destek, kütüphane kurumunun tanımlanmış gereksinimleri karşılamaya yönelik hizmetler verebilmesi için gerekli olan parasal kaynağın, personelin ve bina ile gereçlerin sağlanmasını içermektedir. Manevi destek ise kütüphane kurumunun hizmetlerinde gözeceği amaçları ve bu amaçlara ulaşmada izlenecek politikanın nasıl olması gerektiği konusunda aydınlatıcı özelliğe sahip, kütüphaneleri doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren yasa ve yönetmeliklerle gerçekleştirilir. Sözkonusu yasa ve yönetmeliklerde amaçların çağdaş kütüphane anlayışı doğrultusunda tanımlanmış olması ve kütüphaneciye aldığı meslek formasyonu çerçevesinde çalışma serbestisi tanınması, hizmetlerin başarısı için oldukça önemli bir teminattir.

Hizmetlerine gereksinim duyan insan topluluğunun kütüphaneden beklentileri ile, bu beklentiler çerçevesinde sağlayacağı destek kütüphanenin başlıbaşına bir kurum olarak işlerlik kazanmasına yolaçarken O'nu biçimlendirir de. Diğer bir deyişle, kütüphane hizmetlerine gereksinim duyan topluluğun kütüphaneden beklentisi, kütüphanenin bilgi kaynaklarını muhafaza etmesi ise, kütüphane kurumunun böyle bir ortamda bilgi kaynaklarının kullanımına yönelik dinamik hizmet vermesi oldukça güçtür. Çünkü muhafazayı öngören anlayışın sağlayacağı maddi ve manevi düzeylerdeki destek ile bilgi kaynaklarından maksimum düzeyde yararlandırmayı öngören çağdaş kütüphanecilik hizmetlerinin verilmesi mümkün değildir. Dolayısıyla herhangi bir toplumsal konumdaki kütüphaneye veya kütüphanelere ilişkin yapılan değerlendirmenin çevresel koşulları dikkate alınması, ulaşılan sonuçların geçerliliğine büyük ölçüde gölge düşürür.

Toplumsal hizmet amaçlayan çoğu kurumlarda olduğu gibi kütüphane kurumu da parçası bulunduğu ve denetleyemediği çevresel kozullardan büyük çapta etkilenmektedir. Bu koşulları ele alınan toplumun eğitim düzeyinden gelenek ve göreneklerine, ekonomisinden yönetimine, coğrafi özelliğinden demografik yapısına değin genişletmek ve her etkeni alt unsurları ile kütüphane kurumuna ilişkin olarak bilimsel bir yaklaşım içinde ele alıp değerlendirmek gerekir.

D İ P N O T L A R

1. Shera, J. H. **The Foundation of Education for Librarianship**. Becker and Hayes Inc., 1972, s. 8
2. Sandman, P. M., Rubin, D. M., ve Sachman, D. B. «Media : An Introduction». **Communication; Concepts and Processes**, Ed. : Joseph A. DeVito, New Jersey, Englewood Cliffs, 1976, s. 174.
3. Ersoy, Osman. «Kütüphanelerin Çağımızdaki Önemi». **TKDB.**, 10, 1-2 (1961), s. 2
4. Yıldız, Nuray. **İlkçağ'da Yunan ve Roma Kütüphaneleri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, 1982, s. 1
5. **The Oxford English Dictionary**. Vol. VI, L-M. Oxford, Clarendon Press, 1978, s. 242.
6. Ozankaya, Özer. **Toplumbilime Giriş**. Ankara, Ankara Üniversitesi Bas., 1977, s. 326.
7. Altay, Ekrem. **Yeni Sosyoloji**. Ankara, Ayyıldız Mat., 1971, s. 35.
8. **Ibid.**
9. **Ibid.** s. 37.
10. Ozankaya. **Op. cit.**, p. 103; Güvenç, Bozkurt. **İnsan ve Kültür**. Ankara, Remzi Kitabevi, 1974, ss. 95-101.
11. Johnson, E. D. **Communication : An Introduction to the History of Writing, Printing, Books and Libraries**. The Scarecrow Press, N. J., 1973, ss. 110-127.
12. Smith, W. O. Lester. **Çağdaş Eğitim**. Çev. N. Özyürek, Varlık Yayınevi, 1967, ss. 20-29; Ertürk, Selâhattin. **Eğitimde «Program» Geliştirme**. Ankara, H. Ü. Basımevi, 1972, ss. 9-13.
13. Sosyal Özer. **Çağdaş Eğitim ve Türkiye'de Okul Kütüphanesi**. Ankara, Güven Mat., 1969, ss. 23-24.
14. State Planning Organisation. **First Five-Year Development Plan, 1963-1967**. Ankara, Başbakanlık Bas., 1964, ss. 410-411.
15. McGarry, K. J. **The Changing Context of Information : An Introductory Analysis**. London, Clive Bingley, 1981, s. 76.
16. **Ibid.**
17. Taner, Sönmez. «Dökümantasyon ve Kütüphanecilik». **TKDB.**, 20, 1-2 (1971), ss. 105-106.